

CENTRUM BADANIA OPINII SPOŁECZNEJ

SEKRETARIAT
OŚRODEK INFORMACJI

629 - 35 - 69, 628 - 37 - 04
693 - 58 - 95, 625 - 76 - 23

UL. ŻURAWIA 4A, SKR. PT.24
00 - 503 W A R S Z A W A
TELEFAX 629 - 40 - 89

INTERNET

<http://www.cbos.pl>

E-mail: sekretariat@cbos.pl

BS/50/2001

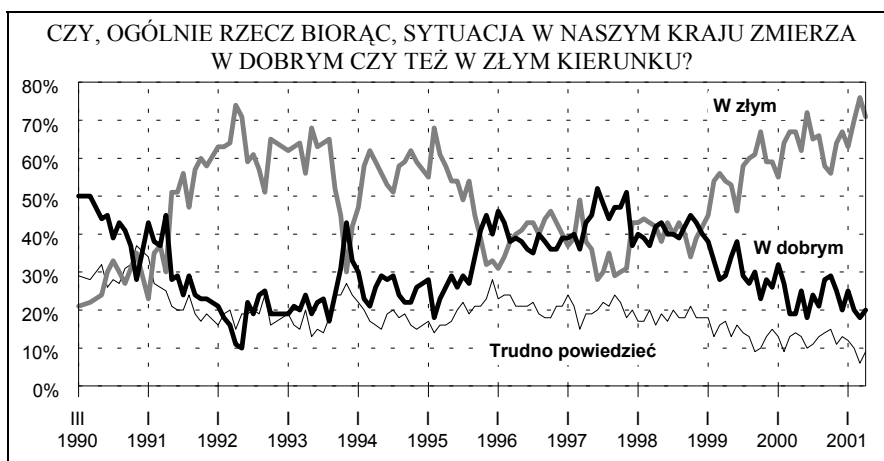
NASTROJE SPOŁECZNE W KWIETNIU

KOMUNIKAT Z BADAŃ

WARSZAWA, KWIECIEŃ 2001

PRZEDRUK MATERIAŁÓW CBOS W CAŁOŚCI LUB W CZĘŚCI ORAZ WYKORZYSTANIE DANYCH EMPIRYCZNYCH
JEST DOZWOLONE WYŁĄCZNIE Z PODANIEM ŹRÓDŁA

- W kwietniu nastąpiło zahamowanie rosnącego w ostatnich miesiącach krytycyzmu w ocenie kierunku rozwoju sytuacji w Polsce. Wskazuje na to niewielki, 5-punktowy spadek odsetka ocen negatywnych. Obecnie jedna piąta Polaków (20%) uważa, że sytuacja w kraju zmierza w dobrym kierunku, a zdecydowana większość (71%) jest przeciwnego zdania.

- W porównaniu z sondażem marcowym poprawiło się postrzeganie sytuacji politycznej. Wprawdzie nadal utrzymuje się niski poziom ocen pozytywnych (6%), ale wzrosła (z 32% do 38%) liczba osób uważających, że sytuacja polityczna jest przeciętna - *ani dobra, ani zła*, jednocześnie zmalał (z 53% do 47%) odsetek głosów krytycznych. W zasadzie nie zmieniły się opinie o sytuacji gospodarczej: 5% ankietowanych ocenia ją pozytywnie, 27% (wzrost o 4 punkty) uważa, że jest ona *ani dobra, ani zła*, a zdecydowana większość (64%, spadek o 3 punkty) postrzega stan gospodarki jako zły.
- Niewielkie zmiany odnotowaliśmy w ocenie sytuacji w zakładach pracy. Na poziomie ogólnym obserwujemy niewielki spadek (z 39% do 34%) ocen negatywnych, przy stabilnym poziomie pozytywnych (29%) oraz stabilnej liczbie (31%) zatrudnionych, którzy postrzegają sytuację swoich zakładów pracy jako przeciętną. Opinie o kondycji zakładów pracy są zróżnicowane w zależności od sektora gospodarki, w jakim usytuowane są zakłady. Najlepiej oceniana jest kondycja spółek o własności prywatnej i państwowej, najgorzej - kondycja indywidualnych gospodarstw rolnych.
- Nie zmieniły się prognozy na najbliższy rok. We wszystkich uwzględnionych przez nas sprawach najczęściej ankietowanych przewiduje, że najbliższy rok nie przyniesie żadnych zmian. Nadal najbardziej pesymistyczne są przewidywania rozwoju ogólnej sytuacji w kraju: 10% badanych prognozuje, że w najbliższym czasie sytuacja w Polsce zmieni się na lepsze, 37% wyraża przeciwną opinię, a 47% nie przewiduje żadnych zmian.

Wydarzenia poprzedzające kwietniowy sondaż¹ z pewnością nie sprzyjały poprawie nastrojów społecznych. Media wiele miejsca poświęcały bezrobociu, sytuacji na rynku pracy, szerzeniu się poczucia „odrzućenia” i biedy jako skutków ubocznych zjawiska bezrobocia. Z naszych badań wynika, że właśnie te problemy w największym stopniu wpływają na krytyczne oceny rozwoju bieżącej sytuacji w kraju².

OCENY

W pierwszym kwartale tego roku stopniowo pogarszały się opinie o rozwoju ogólnej sytuacji w Polsce. Obecnie nastąpiło zahamowanie rosnącego krytycyzmu Polaków. Utrzymywanie się niskiego poziomu pozytywnych ocen kierunku rozwoju bieżącej sytuacji w kraju, mimo niewielkiego spadku odsetka ocen negatywnych, wskazuje raczej na zahamowanie tendencji do narastania krytyki niż poprawę nastrojów. Obecnie, podobnie jak w marcu, jedna piąta Polaków (20%) uważa, że sytuacja w kraju rozwija się w dobrym kierunku, zdecydowana większość (71%) jest przeciwnego zdania, a 9% nie ma wyrobionego poglądu na ten temat.

Tabela 1

Czy, ogólnie rzecz biorąc, sytuacja w naszym kraju zmierza w dobrym czy też w złym kierunku?	Wskazania respondentów według terminów badań												
	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	I	II	III	IV
	2000						2001						
	w procentach												
W dobrym	19	25	18	24	21	28	29	25	20	25	20	18	20
W złym	67	62	72	65	66	58	56	64	67	63	70	76	71
Trudno powiedzieć	14	13	10	11	13	14	15	11	13	12	10	6	9

¹ Badanie „Aktualne problemy i wydarzenia” (131) przeprowadzono w dniach 6-9 kwietnia 2001 roku na 1036-osobowej reprezentatywnej próbie losowo-adresowej dorosłych mieszkańców Polski.

² Por. komunikat CBOS „Dlaczego krytycznie oceniamy rozwój sytuacji w kraju? Nastroje społeczne w marcu”, marzec 2001 (oprac. B. Wciórka).

We wszystkich grupach społeczno-demograficznych przeważają negatywne opinie o kierunku rozwoju sytuacji w kraju. Krytycyzmem wyróżniają się przede wszystkim osoby mniej wykształcone i gorzej sytuowane, a spośród grup zawodowych - rolnicy³.

Ocena sytuacji w kraju wykazuje związek z położeniem społecznym i ekonomicznym badanych. Im lepiej oceniają oni warunki materialne własnych gospodarstw domowych, tym częściej sądzą, że sytuacja w kraju zmierza w dobrym kierunku. Optymizm w tej dziedzinie wykazuje 37% badanych żyjących w dobrych warunkach materialnych i tylko 10% oceniających warunki materialne swoich gospodarstw jako złe. Również osoby najmłodsze (36%) oraz respondenci z wyższym wykształceniem (30%) częściej niż inni sądzą, że sytuacja w Polsce zmierza w dobrym kierunku.

Ocena sytuacji w kraju zależy nie tylko od położenia społecznego i ekonomicznego ankietowanych, ale także od ich poglądów politycznych i sympatii partyjnych. Sytuację w kraju najlepiej oceniają badani identyfikujący się z prawicą (34%) - ich opinie w tej sprawie nie zmieniły się w ciągu ostatniego miesiąca. Poprawiły się natomiast oceny osób o poglądach centrowych.

Tabela 2

Poglądy polityczne	Ocena kierunku rozwoju sytuacji w kraju*							
	dobry				zły			
	I 2001	II 2001	III 2001	IV 2001	I 2001	II 2001	III 2001	IV 2001
	w procentach							
Lewica	22	16	12	14	73	80	85	81
Centrum	27	20	17	22	58	70	80	69
Prawica	35	29	35	34	52	61	56	57
Nieokreślone („trudno powiedzieć”)	17	19	13	12	66	67	79	74

* Pominięto „trudno powiedzieć”.

Zmiany na scenie politycznej (powołanie Platformy Obywatelskiej, wystąpienie SKL z AWS) wyraźnie zmieniają nastroje wśród sympatyków poszczególnych partii i ugrupowań politycznych.

³ Zob. tabele aneksowe.

Rozwój sytuacji w kraju najlepiej oceniają sympatycy PO, których opinie poprawiły się w ciągu ostatnich dwóch miesięcy. Obecnie jest to jedyny elektorat, w którym przeważają osoby pozytywnie oceniające sytuację w Polsce. Natomiast po raz kolejny pogorszyły się opinie zwolenników AWS. Jeszcze w marcu w elektoracie AWS podzielone były poglądy na temat rozwoju sytuacji w kraju, obecnie zaś oceny negatywne wyraźnie przeważają nad pozytywnymi. Znaczący spadek optymizmu w elektoracie UW spowodował, że wśród sympatyków tej partii równoważą się odsetki pozytywnych i negatywnych ocen kierunku rozwoju bieżącej sytuacji w kraju⁴. Niewielkie zmiany ocen, jakie odnotowujemy wśród potencjalnych wyborców SLD i UP, wskazują raczej na stabilizację opinii zwolenników tych ugrupowań. Również w elektoracie PSL nie zmieniły się oceny rozwoju ogólnej sytuacji w kraju.

Tabela 3

Potencjalne elektoraty partii i ugrupowań politycznych	Ocena kierunku rozwoju sytuacji w kraju*							
	dobry				zły			
	I 2001	II 2001	III 2001	IV 2001	I 2001	II 2001	III 2001	IV 2001
	w procentach							
AWS	46	50	46	34	42	40	47	53
UW	55	43	60	42	38	39	36	42
Platforma Obywatelska	-	32	45	48	-	56	51	40
SLD+UP	24	18	12	15	67	76	85	80
PSL	15	17	7	6	77	79	88	88
Niezdecydowani	26	22	9	19	53	68	79	66
Niezamierzający głosować	14	14	14	22	73	74	82	70

* Pominięto „trudno powiedzieć”.

W zasadzie bez zmian pozostały opinie o sytuacji gospodarczej Polski. Podobnie jak miesiąc temu utrzymuje się bardzo niski poziom ocen pozytywnych (5%, w marcu - 7%). Jednocześnie nastąpił minimalny (na granicy błędu statystycznego) spadek ocen negatywnych (z 67% do 64%) i wzrost (z 23% do 27%) odsetka badanych oceniających, że obecna sytuacja

⁴ Trzeba jednak zastrzec, że w ostatnich miesiącach grupa potencjalnych wyborców UW jest nieliczna: w kwietniu - 34 osoby, w marcu - 37 osób, w lutym - 40 osób.

gospodarcza Polski jest przeciętna - *ani dobra, ani zła*. Nieliczne wskazania „trudno powiedzieć” (4%) świadczą, że opinia publiczna ma wyrobiony pogląd na temat stanu polskiej gospodarki.

Tabela 4

Jak Pan(i) ogólnie ocenia obecną sytuację gospodarczą w Polsce? Czy jest ona:	Wskazania respondentów według terminów badań												
	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	I	II	III	IV
	2000						2001						
	w procentach												
- dobra	8	9	6	8	7	9	7	8	6	9	7	7	5
- ani dobra, ani zła	28	26	25	30	28	30	33	29	28	29	27	23	27
- zła	59	60	64	58	59	55	54	57	61	57	61	67	64
Trudno powiedzieć	5	5	5	4	6	6	6	6	5	4	5	3	4

Negatywne oceny sytuacji gospodarczej przeważają nad pozytywnymi we wszystkich grupach społecznych i demograficznych. Warto jednak zaznaczyć, że w każdej grupie znaczne odsetki badanych oceniają sytuację gospodarczą jako przeciętną.

Nieco poprawiło się postrzeganie sytuacji politycznej. Wprawdzie nadal tylko nieliczni respondenci oceniają ją dobrze (6%, w marcu - 5%), ale w ciągu ostatniego miesiąca wzrosła (z 32% do 38%) liczba osób, które postrzegają, że jest ona *ani dobra, ani zła*, jednocześnie zmalała (z 53% do 47%) odsetek badanych uważających, że obecna sytuacja polityczna w naszym kraju jest zła. Mniej więcej co dziesiąty Polak nie ma wyrobionej opinii w tej sprawie.

Tabela 5

Jak Pan(i) ogólnie ocenia obecną sytuację polityczną w Polsce? Czy jest ona:	Wskazania respondentów według terminów badań												
	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	I	II	III	IV
	2000						2001						
	w procentach												
- dobra	5	9	4	7	6	9	10	7	5	10	6	5	6
- ani dobra, ani zła	34	36	25	33	33	38	38	37	35	36	33	32	38
- zła	51	44	63	50	51	43	42	46	51	43	51	53	47
Trudno powiedzieć	9	11	8	10	10	11	10	10	9	11	10	11	9

W każdej z wyróżnionych grup społecznych i demograficznych znaczny odsetek badanych ocenia, że w sferze polityki sytuacja jest przeciętna - *ani dobra, ani zła*.

KONDYCJA ZAKŁADÓW PRACY I GOSPODARSTW DOMOWYCH RESPONDENTÓW

W ocenie sytuacji w zakładach pracy wśród ogółu osób aktywnych zawodowo obserwujemy niewielki spadek ocen negatywnych (z 39% do 34%), przy stabilnym poziomie pozytywnych (29%) oraz stabilnej liczbie (31%) zatrudnionych, którzy postrzegają sytuację swoich zakładów pracy jako przeciętną (*ani dobra, ani zła*).

Opinie o sytuacji w zakładach pracy respondentów zależą przede wszystkim od położenia ekonomicznego ankietowanych - warunków materialnych ich gospodarstw domowych, wysokości dochodów na osobę w rodzinie, a także od poziomu wykształcenia. Znaczną przewagę ocen pozytywnych nad negatywnymi odnotowujemy wśród badanych, którzy są zadowoleni ze swoich warunków materialnych, osiągają najwyższe dochody, mają wyższe wykształcenie. Zdecydowanie najbardziej niezadowoleni są rolnicy - większość (62%) negatywnie ocenia kondycję swoich gospodarstw rolnych, jedynie 7% pozytywnie.

Opinie w tej sprawie zależą nie tylko od położenia społeczno-ekonomicznego badanych, ale także od ich poglądów politycznych. Osoby identyfikujące się z lewicą częściej niż te, które utożsamiają się z prawicą, negatywnie oceniają kondycję swoich zakładów pracy. I odwrotnie - osoby o poglądach prawicowych (46%) niemal dwukrotnie częściej niż ich polityczni oponenty (24%) określają kondycję swoich zakładów pracy jako dobrą.

Opinie o sytuacji w zakładach pracy respondentów są zróżnicowane w zależności od sektora gospodarki, w jakim usytuowane są zakłady.

Obecnie najlepiej oceniane są spółki o własności mieszanej (prywatnej i państwowej), a także zakłady pracy sektora prywatnego poza rolnictwem. W opiniach pracowników obu tych sektorów oceny pozytywne przeważają nad negatywnymi. Wśród pracowników instytucji państwowych i publicznych opinie o kondycji ich zakładów pracy są podzielone. Niezmiennie najbardziej krytyczne opinie o sytuacji własnych gospodarstw mają rolnicy indywidualni.

Tabela 6

Jak Pan(i) ogólnie ocenia obecną sytuację w Pana(i) zakładzie pracy? Czy jest ona:	Wskazania respondentów według terminów badań												
	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	I	II	III	IV
	2000						2001						
	w procentach												
Respondenci aktywni zawodowo (ogółem)													
N=	509	555	550	496	525	531	526	522	522	487	518	510	496
– dobra	30	30	31	31	33	31	30	32	31	32	33	28	29
– ani dobra, ani zła	31	33	31	35	33	32	32	31	31	28	28	30	31
– zła	36	34	36	34	31	34	36	32	36	38	37	39	34
Trudno powiedzieć	3	3	2	1	3	4	2	5	2	2	2	3	7
Pracownicy instytucji państwowych i publicznych													
– dobra	23	26	35	26	28	28	31	30	25	29	29	25	30
– ani dobra, ani zła	34	35	28	38	38	33	24	30	32	29	28	34	32
– zła	38	37	36	35	33	35	43	37	40	40	41	40	31
Trudno powiedzieć	5	3	0	0	1	5	2	3	3	1	1	2	7
Pracujący w spółkach o własności prywatnej i państwowej													
– dobra	37	43	38	34	44	38	36	43	37	42	39	37	36
– ani dobra, ani zła	34	30	27	35	26	42	30	25	31	31	27	28	32
– zła	28	23	32	31	26	19	33	26	32	27	33	34	26
Trudno powiedzieć	2	4	3	0	4	2	1	6	0	1	1	0	6
Pracujący w sektorze prywatnym poza rolnictwem													
– dobra	40	41	36	44	40	38	37	38	44	36	42	34	33
– ani dobra, ani zła	30	35	40	33	34	32	43	36	34	28	31	29	32
– zła	27	20	23	23	23	27	19	22	21	34	25	33	28
Trudno powiedzieć	2	3	2	1	3	4	1	4	1	2	2	4	7
Pracujący w indywidualnych gospodarstwach rolnych													
– dobra	1	2	1	0	8	7	2	6	7	15	4	4	7
– ani dobra, ani zła	19	25	21	24	16	18	26	29	21	18	16	25	24
– zła	80	73	74	76	76	75	71	61	71	62	77	71	64
Trudno powiedzieć	0	0	3	0	0	0	0	5	2	4	3	0	5

Warto podkreślić, że w porównaniu z marcem zmalał krytycyzm w ocenie kondycji zakładów pracy - nie tylko na poziomie ogólnym, ale także w przypadku zakładów należących do różnych sektorów gospodarki, również indywidualnych gospodarstw rolnych.

Nie zmieniły się oceny warunków życia rodzin. Podobnie jak miesiąc temu 22% ankietowanych ocenia, że ich rodzinom żyje się dobrze, 30% jest przeciwnego zdania, a blisko połowa (48%) uważa, że żyje im się średnio (*ani dobrze, ani źle*).

Tabela 7

Czy obecnie Panu(i) i Pana(i) rodzinie żyje się:	Wskazania respondentów według terminów badań												
	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	I	II	III	IV
	2000						2001						
	w procentach												
– dobrze	23	22	21	19	20	23	18	21	21	22	23	22	22
– ani dobrze, ani źle	49	52	49	52	53	50	53	49	51	52	52	49	48
– źle	28	26	30	28	27	26	29	29	28	25	25	29	30
Trudno powiedzieć	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0

W zasadzie stabilne pozostały też oceny warunków materialnych gospodarstw domowych. Odnotowane zmiany mieszczą się w granicach błędu statystycznego. Jedna piąta ankietowanych (21%) pozytywnie ocenia warunki materialne swojego gospodarstwa domowego, jedna trzecia (34%) - negatywnie, a największa część (45%) uważa, że warunki materialne ich gospodarstw są przeciętne - *ani dobre, ani złe*.

Tabela 8

Jak Pan(i) ocenia obecne warunki materialne swojego gospodarstwa domowego? Czy są one:	Wskazania respondentów według terminów badań												
	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	I	II	III	IV
	2000						2001						
	w procentach												
– dobre	22	21	21	19	22	23	20	21	20	21	23	20	21
– ani dobre, ani złe	46	46	43	49	46	43	46	43	48	46	45	43	45
– złe	32	33	36	32	32	34	34	36	32	33	32	37	34

Oceny warunków materialnych gospodarstw domowych oraz opinie o ogólnie pojmowanych warunkach życiowych respondentów i ich rodzin są silnie powiązane z położeniem społeczno-ekonomicznym, a także z sytuacją życiową. Do najbardziej zadowolonych należą przedstawiciele kadry kierowniczej i inteligencji, badani z wyższym wykształceniem, najlepiej sytuowani, a także uczniowie i studenci oraz ogólnie młodzież (osoby w wieku od 18 do 24 lat). Natomiast im gorsze jest położenie ankietowanych, tym większy wśród nich

odsetek niezadowolonych. Szczególnie niezadowolone są osoby znajdujące się w najtrudniejszej sytuacji życiowej - źle oceniające własne warunki materialne, osiągające niskie dochody *per capita*, bezrobotni, renciści, a także rolnicy oraz robotnicy wykwalifikowani i niewykwalifikowani.

Ocena kondycji bytowej rodziny zależy nie tylko od położenia badanych, ale także od ich poglądów politycznych - prawicowe sprzyjają opiniom pozytywnym, lewicowe zaś wiążą się z większym krytycyzmem.

PRZEWIDYWANIA

W ciągu ostatniego miesiąca nie zmieniły się prognozy na najbliższy rok. We wszystkich uwzględnionych przez nas sprawach najwięcej ankietowanych wyraża przekonanie, że najbliższy rok nie przyniesie żadnych zmian.

Nadal najbardziej pesymistyczne są przewidywania rozwoju ogólnej sytuacji w kraju. Tak samo jak przed miesiącem jedna dziesiąta badanych (10%) prognozuje, że w najbliższym czasie sytuacja w Polsce się poprawi, 37% wyraża opinię przeciwną, a 47% nie oczekuje zmian.

Tabela 9

Jak Pan(i) sądzi, czy w ciągu najbliższego roku sytuacja w Polsce poprawi się, pogorszy czy też się nie zmieni?	Wskazania respondentów według terminów badań												
	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	I	II	III	IV
	2000									2001			
	w procentach												
Poprawi się	11	12	10	12	12	15	15	12	11	14	11	10	10
Nie zmieni się	44	44	43	44	44	49	47	51	44	44	45	47	47
Pogorszy się	36	36	39	36	34	28	29	31	36	34	37	37	37
Trudno powiedzieć	9	8	8	8	10	8	9	7	9	7	7	6	6

We wszystkich grupach społeczno-demograficznych pesymiści przeważają nad optymistami. Wyjątek stanowią przedstawiciele kadry kierowniczej i inteligencji, wśród których odsetki optymistów i pesymistów się równoważą (24% i 25%).

Poglądy polityczne nie różnicują opinii o rozwoju ogólnej sytuacji w kraju - jej pogorszenie przewiduje niemal dwie piąte badanych o poglądach lewicowych (39%) i zbliżony odsetek osób identyfikujących się z prawicą (40%). Odnotowujemy natomiast różnice opinii na ten temat między potencjalnymi elektoratami poszczególnych partii i ugrupowań politycznych.

Zaobserwowane wśród potencjalnych wyborców AWS pogorszenie ocen rozwoju bieżącej sytuacji w kraju zaważyło także na ich prognozach na najbliższą przyszłość. W tym elektoracie odnotowujemy wyraźny (o 19 punktów) spadek optymizmu i wzrost pesymizmu w przewidywaniu rozwoju ogólnej sytuacji w Polsce w ciągu najbliższego roku. Również wśród sympatyków UW zmalał (o 12 punktów) odsetek osób prognozujących poprawę sytuacji w kraju, znacznie wzrosło (z 42% do 75%) przekonanie, że ona się nie zmieni. W stosunku do marca poprawiły się natomiast prognozy potencjalnych wyborców Platformy Obywatelskiej. Wzrost optymizmu i spadek pesymizmu spowodował, że obecnie odsetki spodziewających się poprawy sytuacji oraz przewidujących jej pogorszenie są takie same (po 19%). Jednak najwięcej zwolenników tego ugrupowania nie oczekuje żadnych zmian (61%). Przypomnijmy, że sympatycy Platformy Obywatelskiej najlepiej oceniają bieżącą sytuację w kraju, a więc ich przewidywania, że nic się nie zmieni, można uznać za przejaw optymizmu. W ciągu ostatniego miesiąca prognozy zwolenników SLD i UP dotyczące sytuacji w Polsce w najbliższym czasie w zasadzie się nie zmieniły.

Tabela 10

Potencjalne elektoraty partii i ugrupowań politycznych	Prognoza rozwoju ogólnej sytuacji w kraju*								
	poprawa			bez zmian			pogorszenie		
	II 2001	III 2001	IV 2001	II 2001	III 2001	IV 2001	II 2001	III 2001	IV 2001
	w procentach								
AWS	28	29	10	46	44	51	21	22	30
Platforma Obywatelska	16	12	19	58	57	61	21	28	19
UW	11	25	13	63	42	75	24	33	12
SLD+UP	13	9	11	37	46	47	42	38	38
PSL	8	9	5	43	45	47	45	41	45
Niezdecydowani	12	5	0	41	54	44	35	28	43
Niezamierzający głosować	8	4	9	41	46	50	43	46	35

* Pominięto „trudno powiedzieć”.

Przewidywania dotyczące rozwoju ogólnej sytuacji w kraju w ciągu najbliższego roku są najbardziej pesymistyczne ze wszystkich omawianych tu prognoz. Znacznie lepsze są przewidywania dotyczące sytuacji politycznej. Obecnie ponad połowa badanych (54%) uważa, że w najbliższym czasie sytuacja polityczna się nie zmieni, 14% oczekuje jej poprawy, a 19% obawia się pogorszenia.

Tabela 11

Czy, Pana(i) zdaniem, w ciągu najbliższego roku sytuacja polityczna w Polsce:	Wskazania respondentów według terminów badań												
	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	I	II	III	IV
	2000									2001			
	w procentach												
– poprawi się	10	13	14	14	12	17	17	16	15	17	13	15	14
– nie zmieni się	53	57	48	50	52	52	55	53	51	54	53	50	54
– pogorszy się	22	17	25	21	21	16	15	18	19	16	20	22	19
Trudno powiedzieć	15	12	13	15	15	15	13	13	15	13	14	13	14

Nie zmieniły się też prognozy odnoszące się do sytuacji gospodarczej w Polsce. Nadal ponad połowa Polaków (52%) nie przewiduje zmian w gospodarce, natomiast odsetek obawiających się pogorszenia sytuacji gospodarczej (26%) jest dwukrotnie większy niż oczekujących poprawy (13%).

Tabela 12

Czy, Pana(i) zdaniem, w ciągu najbliższego roku sytuacja gospodarcza w Polsce:	Wskazania respondentów według terminów badań												
	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	I	II	III	IV
	2000									2001			
	w procentach												
– poprawi się	13	13	13	13	12	14	15	14	12	15	12	13	13
– nie zmieni się	48	53	47	47	50	50	53	51	48	50	50	50	52
– pogorszy się	29	25	31	29	26	24	22	26	29	26	28	29	26
Trudno powiedzieć	10	9	9	11	12	12	10	9	11	8	10	8	9

Stabilne pozostały przewidywania dotyczące warunków życia rodzin. Najwięcej badanych (53%) nie spodziewa się żadnych zmian w tej sferze, 13% ma nadzieję na poprawę, a jedna czwarta (24%) wyraża obawę, że za rok ich rodzinom będzie się żyło gorzej. Co dziesiąty respondent (10%) nie ma wyrobionej opinii na ten temat.

Tabela 13

Jak Pan(i) sądzi, czy za rok Panu(i) i Pana(i) rodzinnie będzie się żyło:	Wskazania respondentów według terminów badań												
	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	I	II	III	IV
	2000						2001						
	w procentach												
– lepiej	15	13	14	14	16	13	16	15	14	16	14	12	13
– tak samo	48	52	49	48	46	57	46	50	51	51	54	53	53
– gorzej	24	25	27	28	27	21	24	25	25	23	25	26	24
Trudno powiedzieć	13	10	10	10	11	9	14	10	10	10	7	9	10

Tabela 14

Czy, Pana(i) zdaniem, w ciągu najbliższego roku sytuacja w Pana(i) zakładzie pracy:	Wskazania respondentów według terminów badań												
	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	I	II	III	IV
	2000						2001						
	w procentach												
Respondenci aktywni zawodowo (ogółem)													
N=	512	555	557	494	529	536	528	526	533	491	521	509	500
– poprawi się	12	17	17	16	20	18	16	16	14	16	15	18	14
– pozostanie bez zmian	53	50	48	51	46	48	50	50	54	52	52	48	52
– pogorszy się	25	24	25	23	21	22	23	23	22	21	24	26	24
Trudno powiedzieć	10	9	10	10	13	11	10	11	10	11	9	8	10
Pracownicy instytucji państwowych i publicznych													
– poprawi się	10	13	20	13	18	21	17	12	10	15	10	14	17
– pozostanie bez zmian	55	50	48	54	51	49	50	53	52	50	57	51	50
– pogorszy się	26	26	25	21	20	22	21	28	26	25	25	27	24
Trudno powiedzieć	9	11	7	12	10	8	12	8	12	9	8	8	10
Pracujący w spółkach o własności prywatnej i państwowej													
– poprawi się	16	22	22	22	23	13	17	24	14	21	21	24	11
– pozostanie bez zmian	54	49	46	51	42	61	60	47	61	56	42	37	54
– pogorszy się	19	19	20	20	21	16	18	18	16	15	29	32	28
Trudno powiedzieć	10	10	13	8	14	10	6	11	10	9	9	7	8
Pracujący w sektorze prywatnym poza rolnictwem													
– poprawi się	13	24	13	22	25	22	20	22	22	18	19	24	16
– pozostanie bez zmian	53	56	58	49	48	46	54	54	57	56	53	50	54
– pogorszy się	24	12	16	18	15	20	20	13	13	14	19	19	21
Trudno powiedzieć	9	8	13	11	12	12	7	11	9	12	9	8	8
Pracujący w indywidualnych gospodarstwach rolnych													
– poprawi się	6	3	13	3	6	3	7	4	6	7	7	5	9
– pozostanie bez zmian	51	40	36	47	41	39	31	40	46	44	55	54	49
– pogorszy się	38	57	49	48	48	45	50	44	41	37	33	34	37
Trudno powiedzieć	5	0	3	2	6	13	13	12	7	12	5	7	5

Na poziomie ogólnym minimalnie zmalała (z 18% do 14%) liczba osób mających nadzieję, że w ciągu najbliższego roku poprawi się sytuacja w zakładach pracy; w takim samym stopniu wzrosło (z 48% do 52%) przekonanie, że w tym czasie nic się nie zmieni. Stabilne pozostały obawy, że sytuacja zakładów pracy ulegnie pogorszeniu (24%). Opinie na ten temat są jednak zróżnicowane w zależności od sektora gospodarki.

W ciągu ostatniego miesiąca najbardziej zmieniły się prognozy pracowników spółek o własności prywatnej i państwowej, a także pracowników sektora prywatnego poza rolnictwem (spadek optymizmu odpowiednio o 13 i 8 punktów). Zmiany te sprawiły, że obecnie przewidywania respondentów dotyczące kondycji ich zakładów pracy usytuowanych w różnych działach gospodarki są w zasadzie zbliżone. Wyjątek stanowią pracujący w indywidualnych gospodarstwach rolnych, którzy wykazują niezmiennie największy pesymizm (37% z nich obawia się pogorszenia kondycji gospodarstw rolnych, a tylko 9% oczekuje poprawy). Warto podkreślić, że chociaż prognozy pracowników tego sektora są niezmiennie najgorsze, jednak od stycznia 2001 - ogólnie rzecz biorąc - są one mniej pesymistyczne niż w ubiegłym roku.

W kwietniu nastąpiło zahamowanie rosnącego w ostatnich miesiącach krytycyzmu Polaków w ocenach bieżącej sytuacji w kraju, sytuacji politycznej oraz gospodarczej. Wskazuje na to niewielki spadek opinii negatywnych dotyczących każdej z tych dziedzin. Jednak stabilny, bardzo niski poziom ocen pozytywnych nie pozwala mówić o poprawie nastrojów. Jedną z możliwych interpretacji utrzymywania się złych nastrojów społecznych jest odnotowany wysoki poziom obaw związanych z możliwością utraty pracy⁵.

Nie zmieniły się prognozy na najbliższy rok dotyczące ogólnej sytuacji w kraju, sytuacji politycznej, gospodarczej oraz warunków życia rodzin. Najwięcej ankietowanych przewiduje, że najbliższy rok nie przyniesie zmian w żadnej z tych dziedzin. Stabilne pozostały też obawy, że sytuacja zakładów pracy ulegnie pogorszeniu.

Opracowała

Macieja FALKOWSKA

⁵ Komunikat dotyczący bezrobocia oraz obaw przed utratą pracy - w przygotowaniu.

A N E K S

Tabela 1. Czy, ogólnie rzecz biorąc, sytuacja w naszym kraju zmierza
w dobrym czy też w złym kierunku?

(%)

	W dobrym	W złym	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	20	71	9	1036
Płeć				
Mężczyźni	21	71	8	491
Kobiety	18	72	10	545
Wiek				
18-24 lat	36	58	6	148
25-34	19	69	12	183
35-44	17	75	8	189
45-54	16	75	8	229
55-64	18	74	8	113
65 lat i więcej	16	73	10	174
Miejsce zamieszkania				
Wieś	17	74	9	382
Miasto do 20 tys.	13	74	13	103
20-100 tys.	15	75	7	204
101-500 tys.	26	67	7	212
501 tys. i więcej mieszk.	31	62	7	136
Wykształcenie				
Podstawowe	18	73	9	271
Zasadnicze zawodowe	15	78	7	299
Średnie	23	69	8	379
Wyższe	30	55	15	87
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier., inteligencja	30	64	6	59
Prac. umysł. niż. szczebla	26	59	14	95
Pracownicy fiz.- umysł.	24	72	3	90
Robotnicy wykwalifikowani	16	79	5	85
Robotnicy niewykwalifik.	35	55	10	34
Rolnicy	6	85	9	70
Pracujący na własny rach.	27	70	3	51
Bierni zawodowo				
Renciści	18	70	12	114
Emeryci	17	73	10	196
Uczniowie i studenci	39	57	4	57
Bezrobotni	11	78	11	149
Gospodynie domowe i inni	15	76	9	39
Pracuje w:				
inst. państw., publicznej	20	69	10	146
spółce właścicieli				
prywatnych i państwa	28	65	8	72
sekt. pryw. poza rolnict.	28	66	6	207
prywatnym gosp. rolnym	5	87	8	87
Dochody na jedną osobę				
Do 275 zł	10	84	7	157
276-399	12	82	6	112
400-549	21	73	6	211
550-799	23	68	9	145
Powyżej 799 zł	31	59	10	176
Ocena własnych war. mater.				
Złe	10	84	6	356
Średnie	20	70	10	468
Dobre	37	51	12	212
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	21	66	12	58
Raz w tygodniu	18	72	10	481
1-2 razy w miesiącu	19	74	6	192
Kilka razy w roku	22	71	7	210
W ogóle nie uczestniczy	26	64	10	93
Poglądy polityczne				
Lewica	14	81	5	333
Centrum	22	69	9	258
Prawica	34	57	9	224
Trudno powiedzieć	12	74	13	220

Tabela 2. Jak Pan(i) ogólnie ocenia obecną **sytuację polityczną** w Polsce?
Czy jest ona:

(%)

	dobra	ani dobra, ani zła	zła	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	6	38	47	9	1035
Płeć					
Mężczyźni	7	35	51	7	491
Kobiety	5	40	44	11	544
Wiek					
18-24 lat	4	43	44	8	148
25-34	7	40	44	9	183
35-44	8	48	40	4	189
45-54	4	31	54	11	229
55-64	7	28	60	5	113
65 lat i więcej	5	34	45	16	173
Miejsce zamieszkania					
Wieś	6	35	49	10	382
Miasto do 20 tys.	5	37	46	12	103
20-100 tys.	7	34	50	9	204
101-500 tys.	5	40	42	12	212
501 tys. i więcej mieszk.	5	45	49	1	135
Wykształcenie					
Podstawowe	3	34	47	16	270
Zasadnicze zawodowe	6	38	46	10	299
Średnie	7	40	48	5	379
Wyższe	7	38	53	1	87
Grupa społ.-zaw. pracujący					
Kadra kier., inteligencja	7	46	46	1	59
Prac. umysł. niż. szczebla	7	44	41	8	95
Pracownicy fiz. - umysł.	6	43	49	2	90
Robotnicy wykwalifikowani	7	28	54	10	85
Robotnicy niewykwalifik.	5	35	45	15	34
Rolnicy	7	34	49	10	70
Pracujący na własny rach.	3	32	58	7	51
Bierni zawodowo					
Renciści	5	43	38	13	114
Emeryci	5	32	52	11	195
Uczniowie i studenci	3	35	48	14	57
Bezrobotni	7	37	47	9	149
Gospodynie domowe i inni	4	48	41	7	39
Pracuje w:					
inst. państw., publicznej	4	42	47	7	146
spółce właścicieli					
prywatnych i państwa	8	36	51	5	72
sekt. pryw. poza rolnict.	6	39	47	8	207
prywatnym gosp. rolnym	6	34	51	10	87
Dochody na jedną osobę					
Do 275 zł	5	40	44	10	157
276-399	5	34	52	10	112
400-549	6	33	50	11	211
550-799	5	39	46	10	145
Powyżej 799 zł	5	45	47	2	176
Ocena własnych war. mater.					
Złe	3	32	55	10	355
Średnie	6	40	44	10	468
Dobre	10	43	42	6	212
Udział w prakt. religijnych					
Kilka razy w tygodniu	6	46	37	11	58
Raz w tygodniu	5	40	47	8	481
1-2 razy w miesiącu	7	32	49	12	191
Kilka razy w roku	6	39	46	9	210
W ogóle nie uczestniczy	4	31	59	6	93
Poglądy polityczne					
Lewica	5	32	60	3	333
Centrum	6	43	43	8	257
Prawica	9	40	47	4	224
Trudno powiedzieć	3	38	35	25	220

Tabela 3. Jak Pan(i) ogólnie ocenia obecną **sytuację w Pana(i) zakładzie pracy?**
Czy jest ona:

	(%)				
	dobra	ani dobra, ani zła	zła	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	29	31	34	7	496
Płeć					
Mężczyźni	32	29	33	6	268
Kobiety	25	33	34	8	228
Wiek					
18-24 lat	45	27	18	9	49
25-34	34	29	29	9	129
35-44	24	32	37	7	139
45-54	22	34	39	5	145
55-64	25	33	37	5	24
65 lat i więcej	67	0	28	5	10
Miejsce zamieszkania					
Wieś	18	28	44	10	174
Miasto do 20 tys.	29	34	35	2	47
20-100 tys.	29	35	24	12	93
101-500 tys.	33	31	31	5	105
501 tys. i więcej mieszk.	45	31	23	1	77
Wykształcenie					
Podstawowe	17	31	46	6	58
Zasadnicze zawodowe	22	35	38	6	167
Średnie	32	30	31	8	205
Wyższe	48	25	20	8	66
Grupa społ.-zaw. pracujący					
Kadra kier., inteligencja	49	23	25	3	59
Prac. umysł. niż. szczebla	37	33	23	6	94
Pracownicy fiz. - umysł.	36	35	19	10	88
Robotnicy wykwalifikowani	19	38	39	4	84
Robotnicy niewykwalifik.	25	21	41	12	32
Rolnicy	7	27	62	4	67
Pracujący na własny rach.	23	37	39	2	49
Bierni zawodowo					
Renciści	27	0	23	50	6
Emeryci	35	26	23	15	10
Uczniowie i studenci	33	0	67	0	3
Bezrobotni	0	0	30	70	3
Gospodynie domowe i inni	63	0	37	0	2
Pracuje w:					
inst. państw., publicznej	30	32	31	7	142
spółce właścicieli					
prywatnych i państwa	36	32	26	6	68
sekt. pryw. poza rolnict.	33	32	28	7	198
prywatnym gosp. rolnym	7	24	64	5	72
Dochody na jedną osobę					
Do 275 zł	15	21	57	8	51
276-399	18	38	37	7	53
400-549	31	26	32	11	119
550-799	33	32	33	2	51
Powyżej 799 zł	38	41	20	1	106
Ocena własnych war. mater.					
Złe	13	24	56	7	111
Średnie	24	37	32	6	249
Dobre	50	26	17	7	136
Udział w prakt. religijnych					
Kilka razy w tygodniu	50	25	17	8	14
Raz w tygodniu	24	34	35	7	237
1-2 razy w miesiącu	29	25	38	8	89
Kilka razy w roku	28	33	32	7	117
W ogóle nie uczestniczy	47	25	25	3	38
Poglądy polityczne					
Lewica	24	35	35	7	167
Centrum	26	29	37	9	134
Prawica	46	28	24	2	111
Trudno powiedzieć	21	30	38	11	84

Tabela 4. Jak Pan(i) ocenia obecne warunki materialne swojego gospodarstwa domowego?
Czy są one:

(%)

	złe	raczej złe	ani dobre, ani złe	raczej dobre	dobrze	Liczba osób
Ogółem	22	12	45	14	7	1036
Płeć						
Mężczyźni	22	13	47	11	7	491
Kobiety	23	11	44	16	7	545
Wiek						
18-24 lat	16	9	40	23	11	148
25-34	16	11	49	18	7	183
35-44	22	11	46	13	7	189
45-54	27	10	43	13	7	229
55-64	30	13	47	5	6	113
65 lat i więcej	24	18	47	8	4	174
Miejsce zamieszkania						
Wieś	28	12	44	12	4	382
Miasto do 20 tys.	22	11	48	13	7	103
20-100 tys.	21	12	47	10	11	204
101-500 tys.	17	13	47	17	7	212
501 tys. i więcej mieszk.	18	11	42	19	10	136
Wykształcenie						
Podstawowe	34	16	44	4	2	271
Zasadnicze zawodowe	23	13	51	10	3	299
Średnie	18	9	45	18	10	379
Wyższe	6	6	28	39	21	87
Grupa społ.-zaw. pracujący						
Kadra kier., inteligencja	4	5	30	38	22	59
Prac. umysł. niż. szczebla	11	4	57	17	10	95
Pracownicy fiz.- umysł.	14	8	47	20	11	90
Robotnicy wykwalifikowani	13	14	57	11	5	85
Robotnicy niewykwalifik.	15	10	65	10	0	34
Rolnicy	31	9	50	7	3	70
Pracujący na własny rach.	9	6	49	22	14	51
Bierni zawodowo						
Renciści	35	18	45	1	1	114
Emeryci	23	16	46	8	6	196
Uczniowie i studenci	18	12	31	27	13	57
Bezrobotni	41	15	34	7	2	149
Gospodynie domowe i inni	22	7	35	30	6	39
Pracuje w:						
inst. państw., publicznej	13	6	51	19	11	146
spółce właścicieli						
prywatnych i państwa	8	14	50	21	7	72
sekt. pryw. poza rolnict.	10	10	48	19	13	207
prywatnym gosp. rolnym	35	13	44	5	3	87
Dochody na jedną osobę						
Do 275 zł	52	15	29	3	1	157
276-399	33	19	41	5	2	112
400-549	19	15	48	14	5	211
550-799	17	9	61	9	4	145
Powyżej 799 zł	6	5	42	27	19	176
Ocena własnych war. mater.						
Złe	65	35	0	0	0	356
Średnie	0	0	100	0	0	468
Dobre	0	0	0	67	33	212
Udział w prakt. religijnych						
Kilka razy w tygodniu	27	14	36	17	6	58
Raz w tygodniu	22	10	49	13	7	481
1-2 razy w miesiącu	24	14	44	11	6	192
Kilka razy w roku	22	10	45	17	6	210
W ogóle nie uczestniczy	20	21	35	15	10	93
Poglądy polityczne						
Lewica	23	15	45	11	5	333
Centrum	21	9	48	17	5	258
Prawica	16	8	46	18	12	224
Trudno powiedzieć	29	14	42	8	6	220

Tabela 5. Jak Pan(i) sądzi, czy w ciągu najbliższego roku sytuacja w Polsce poprawi się, pogorszy czy też się nie zmieni?

(%)

	Poprawi się	Nie zmieni się	Pogorszy się	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	10	47	37	6	1036
Płeć					
Mężczyźni	12	43	41	5	491
Kobiety	8	50	34	8	545
Wiek					
18-24 lat	16	50	30	5	148
25-34	8	54	33	6	183
35-44	7	50	37	5	189
45-54	10	41	47	2	229
55-64	7	48	36	10	113
65 lat i więcej	11	39	37	12	174
Miejsce zamieszkania					
Wieś	11	43	40	7	382
Miasto do 20 tys.	7	52	33	8	103
20-100 tys.	6	53	34	7	204
101-500 tys.	9	51	35	5	212
501 tys. i więcej mieszk.	16	39	42	3	136
Wykształcenie					
Podstawowe	11	38	39	12	271
Zasadnicze zawodowe	7	42	44	6	299
Średnie	10	54	34	3	379
Wyższe	13	58	27	2	87
Grupa społ.-zaw. pracujący					
Kadra kier., inteligencja	24	50	25	2	59
Prac. umysł. niż. szczebla	11	54	32	2	95
Pracownicy fiz. - umysł.	10	52	36	2	90
Robotnicy wykwalifikowani	10	32	57	0	85
Robotnicy niewykwalifik.	17	56	17	10	34
Rolnicy	6	39	48	6	70
Pracujący na własny rach.	10	39	51	0	51
Bierni zawodowo					
Renciści	12	42	35	11	114
Emeryci	7	43	39	11	196
Uczniowie i studenci	12	46	38	4	57
Bezrobotni	6	55	31	8	149
Gospodynie domowe i inni	1	57	33	9	39
Pracuje w:					
inst. państw., publicznej	10	55	33	3	146
spółce właścicieli					
prywatnych i państwa	19	40	40	1	72
sekt. pryw. poza rolnict.	11	44	43	2	207
prywatnym gosp. rolnym	5	37	51	7	87
Dochody na jedną osobę					
Do 275 zł	5	45	42	7	157
276-399	9	46	39	5	112
400-549	9	49	36	6	211
550-799	8	45	37	9	145
Powyżej 799 zł	13	53	29	4	176
Ocena własnych war. mater.					
Złe	7	44	41	8	356
Średnie	9	44	40	7	468
Dobre	15	57	26	3	212
Udział w prakt. religijnych					
Kilka razy w tygodniu	9	43	39	9	58
Raz w tygodniu	9	49	36	6	481
1-2 razy w miesiącu	9	39	44	8	192
Kilka razy w roku	7	52	37	4	210
W ogóle nie uczestniczy	20	40	32	8	93
Poglądy polityczne					
Lewica	10	48	39	3	333
Centrum	10	50	36	5	258
Prawica	11	46	40	3	224
Trudno powiedzieć	8	43	34	16	220